

objectivisation of mental activity of Man. The main objective of the research lies in defining the concept of positivity as a generalised system of moral values and singling out means of its realisation in the character's dialogue. The immediate tasks of the work consist in giving a definition of the concept of positivity, stating the basic psycholinguistic characteristics to provide the reader's positive perception of the protagonist and finding the most typical syntactic constructions of the latter's speech. A conclusion is made about a possibility of the sign-coding of the author's positivity concept on the level of syntax of his protagonist's speech. The author's moral ideas are reflected in personal peculiarities of his protagonist and, consequently, in the main character's speech.

Key words: moral value, concept of positivity, western, literary dialogue, sentence type.

Стаття поступила в редколлегию
18.02.2013 г.

УДК 811.111.'33:22

Юлія Сабадаш

Особливості вербалізації зовнішніх характеристик людини в англomовних версіях Біблії

У статті висвітлено особливості вербалізації зовнішніх характеристик людини в англomовних текстах Біблії. Діахронічний аналіз сакральних текстів розкриває культурно марковану конотацію вербалізантів, що пояснюється змінами в лінгвокультурному середовищі. Надається загальна семантична оцінка диференціації мовних одиниць, що репрезентують зовнішні фізичні характеристики людини в біблійних текстах різних епох. Проведено порівняльний аналіз лексичних субституцій з урахуванням лінгвальних і екстралінгвальних чинників.

Ключові слова: вербалізація, мовна одиниця, лінгвокультура, лінгвальні чинники, екстралінгвальні чинники, біблійні тексти.

Постановка наукової проблеми та її значення. Антропоцентричний підхід, що є домінуючою парадигмою сучасних лінгвістичних досліджень, спрямований на вивчення мовної системи в її тісному взаємозв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням. Із точки зору лінгвокультурології людина є надзвичайно складним «феноменом», оскільки вона генерує мову і культуру та інтерпретує їх крізь призму власної свідомості. Пізнати особливості прояву діхотомії «мова – культура» можливо, якщо «звернутися до носія, користувача – до людини, до конкретної мовної особи» [3, с. 7]. З іншого боку, людина є носієм певних релігійних уявлень, які вона отримує в результаті комунікативної діяльності. Так, Н. Б. Мечковська стверджує, що у взаєминах мови і релігії є своя логіка, в основі якої «кореняться всі витoki людської культури» [6, с. 5], вони відбивають зв'язок людини з матеріальним і духовним світом у різних комунікативних контекстах залежно від домінуючих лінгвальних і екстралінгвальних умов.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Вивчення мовного образу людини стає об'єктом дослідження багатьох учених-лінгвістів (А. А. Леонтьєв, С. О. Андросова, В. В. Виноградов, Ю. М. Караулов). Враховуючи багатогранність цієї проблематики, дослідники вивчають її різноманітні прояви: людина на рівні знакової системи мови (Ю. М. Лотман, Р. Якобсон, А. Г. Войтов); способи номінації людини та її якісних характеристик (Н. П. Ідрісова, Н. А. Сєдова, Т. А. Литвинова, Л. Ж. Норкіна, М. А. Сулаймонова); особливості репрезентації зовнішніх форм поведінки людини (Н. Б. Мечковська, Р. А. Бірюков, Н. М. Смирнова, В. Е. Халізов); специфіка вербалізації її внутрішнього світу (О. А. Новоселова, А. Ф. Корлякова, О. М. Кондратьєва, Ю. М. Малінович, Д. А. Герасимова, Е. Б. Понізова); національно-культурні особливості лексичних одиниць, що репрезентують людину, (Д. О. Добровольський, В. Г. Костомаров, Е. М. Верещагін) та лексико-семантичний аналіз цих одиниць у мовах у порівняльному аспекті (В. А. Маслова, Р. Р. Раджабова, Н. В. Лугова, Н. В. Попова, Т. А. Чубур); але, незважаючи на це, проблема залишається недостатньо вивченою, що трактується її багатогранністю.

Крім того, особливу увагу приділяють вивченню мови біблійних текстів (В. А. Маслова, М. В. Піменова, М. Ф. Алефіренко, Є. В. Михайлова, К. С. Марніцина, М. О. Козіна, Н. М. Орлова, Є. Ю. Кис-

лякова, Г. А. Коваленко та ін.), що пояснює її цінність із культурно-історичної точки зору. Дослідження мовного образу людини в Біблії релевантне для лінгвістів, оскільки дає змогу детальніше розкрити біблійну картину світу. Саме цим підтверджується **актуальність** нашого дослідження, що, крім того, зумовлена недостатнім вивченням лексичного матеріалу, який дає можливість розкрити специфіку вербалізації фізичних характеристик зовнішності людини в англійських текстах Біблії в діахронічній перспективі. **Метою** роботи є вивчення особливостей вербалізації зовнішніх характеристик людини в біблійних текстах різних епох. **Об'єктом** дослідження є культурологічно зумовлена специфіка вербалізації зовнішніх характеристик людини, а **предметом** цієї розвідки – мовні засоби, що позначають фізичні характеристики людини залежно від динаміки еволюції соціуму та лінгвальної системи. **Матеріалом** слугували тексти англійських версій Біблії: King James Version (далі – KJV, 1611 p.), English Standard Version (ESV, 2001 p.), American Standard Version (ASV, 1901 p.), New International Version (NIV, 2011 p.).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття «людина» є багатоаспектним, основними структурними елементами якого є «зовнішня людина» і «внутрішня людина» [2, с. 94]. Зовнішні характеристики людини включають комплекс власних анатомічних ознак (будова тіла, кінцівок, голови, обличчя, шкіри, волосся), функціональних ознак (постава, міміка, жестикуляція), а також опосередкований супутніми ознаками зовнішній вигляд індивіда (одяг, взуття, прикраси). Вербалізатори зовнішніх характеристик людини наповнюють такі лексико-семантичні групи: *зовнішній вигляд, зріст, вага, тіло та його частини*, специфіку вербалізації яких у текстах Біблії різних епох ми й пропонуємо розглянути.

Під *зовнішнім виглядом* у сакральних текстах об'єктивовані характеристики естетичної оцінки зовнішності людини, зазвичай вербалізовані гендерно маркованими мовними одиницями. Під час нашого дослідження виявлено, що в кількісному співвідношенні частіше використовуваними є ті лексичні одиниці, які дають позитивну оцінку зовнішності людини. Ці мовні ознаки характеризуються наявністю в них семи «краса».

У канонічних версіях перекладу ознака «маскулінності» в рамках цієї групи представлена такими конотативно нейтральними атрибутивами: *goodly* (KJV, ASV); *fair* (KJV, ASV); *beautiful* (ESV); а також рядом стилістично піднесених одиниць із відтінком евалюативного значення: *exceeding fair* (KJV, ASV); *comely* (KJV, ASV); *pleasant* (KJV, ASV подеколи в ESV); *desirable* (KJV, ASV подеколи в ESV); *proper* (KJV). У пізніших версіях перекладу Біблії «чоловік» представлений нейтральними лексемами *handsome* (ESV, NIV) та *fine* (ESV, NIV), сучасне значення яких допомагає читачеві правильно зрозуміти смислове навантаження поняття «чоловіча краса», зважаючи на об'єктивні умови розвитку соціуму та мови. Лексеми *delightful* (ESV); *charming* (NIV); *the most excellent* (NIV); *no ordinary* (NIV) не лише відображають зовнішні характеристики чоловіка, але й розкривають його особистісні якості.

Так, у стандартних версіях перекладу ми спостерігаємо таку характеристику людини, яка в сучасних версіях зазнала еволюції не лише семантичних, але й евалюативних значень. Застосування лексеми *beautiful* щодо краси очей чоловіка маніфестує пряме лексичне значення мовної одиниці ...*and had beautiful eyes and was handsome* (ESV) [1 Kings 16: 12], тоді як у словосполученні *beautiful in God's sight* (ESV) лексема *beautiful* має переносне значення, підкреслюючи внутрішню красу людини.

Слід зазначити, що сама лексема *handsome* у значенні «вродливий» вперше зареєстрована в 1580-х рр. На час написання Біблії (KJV) в 1611 р. цей лексико-семантичний варіант був неологізмом, тому, ймовірно, його намагались уникнути, аби позбутися неоднозначності висловлювання, оскільки домінуючим значенням було «те, що під рукою» [8]. Вектор еволюції внутрішньої форми одиниці *handsome* дозволив їй витіснити лексему *beautiful* у випадку її використання щодо чоловічої краси (що є неоднозначними для сучасного носія англійської мови), у зв'язку із чим спостерігаємо такі субституції: ... *and withal of a beautiful countenance, and goodly to look to...* (KJV, ASV) – *and had a fine appearance and handsome features* (NIV) [1 Kings 16: 12].

Оцінка «жіночої краси» на мовному рівні в традиційних версіях перекладу біблійних текстів представлена низкою лексем, в основному моносемантичного характеру: *fair (to look upon)* (KJV, ASV); ... *of a beautiful countenance* (KJV, ASV); ... *of a fair countenance* (KJV, ASV), денотативне значення яких зберігається при їхній субституції такими синонімічними одиницями: *beautiful* (NIV); *attractive (in appearance)* (ESV, NIV); *delightful* (NIV), що є характерним для більш пізніх версій перекладу Біблії.

Потрібно відзначити, що часто використовуваний у версіях KJV, ASV прикметник *fair* у значенні «вродливий» (при вираженні маскуліної ознаки) / «вродлива» (при вираженні фемініної ознаки) замінюється в новітніших версіях ESV, NIV лексемами *handsome* / *beautiful (attractive)* відповідно, що насамперед пов'язане з розвитком змісту дескриптивної одиниці *fair* (д.-англ. *fæger* означало «*beautiful, lovely, pleasant*», тобто «вродливий (-а), милий (-а), приємний (-а)» [8]). Згодом це значення відійшло на задній план, і сучасне словникове тлумачення лексеми *fair* – «чесний, законний, ясний, світловолосий» [8] не відповідає колишньому домінуючому лексико-семантичному варіанту одиниці, внаслідок чого вона була замінена лексемами *handsome* у значенні «вродливий» (щодо чоловічої краси) і *beautiful (attractive)* – «вродлива» (щодо жіночої краси), що одночасно спростило та полегшило сприйняття стилістично підвищених текстів Біблії сучасними читачами.

Однією з аналізованих сем цієї лексико-семантичної групи є сема «фігура». Так, образ чоловіка репрезентується за допомогою лексичних одиниць: *handsome in form* (ESV) – *well-built* (NIV), *huge* (NIV); *...no blemish, but well favoured...* (KJV, ASV) – *... without blemish...* (ESV) – *...without any physical defect ...* (NIV) [Daniel 1: 4], де субституція понять орієнтована на звуження значення зі збереженням змісту. Жіночий образ вербалізується на рівні мовних одиниць: *delicate* (KJV, ASV, ESV, NIV); *well favoured* (KJV) – *beautiful in form* (ESV) – *well favored* (ASV) – *...had a lovely figure* (NIV) [Genesis 29: 17]; *...had a beautiful figure* (ESV) [Esther 2: 7], які в сучасних версіях перекладу в процесі їхньої заміни поняттями-синонімами не зазнають якісних змін, проте підкреслюють красу та витонченість жіночого образу.

Вербалізація зовнішніх характеристик біблійної людини в рамках групи «вага» представлена оцінними семами «худий» – *lean* (KJV, ASV) – *haggard* (ESV, NIV); «той, що знемагає, знесилений, кволий» – *languisheth* (KJV, ASV) – *feeble* (ESV) – *faint* (NIV); «товстий» – *fat* (KJV, ASV, ESV) – *well-nourished* (NIV), *thou art covered with fatness* (KJV) – *stout* (ESV), *thick* (KJV, ASV) – *sleek* (ESV, ASV, NIV) – *heavy* (NIV), загальноприйняте значення яких ретується сучасними синонімічними одиницями, витримуючи при цьому заданий нейтральний стиль висловлювання. Нагадаємо, що із поширенням тенденції політичної коректності неприпустимим є використання лексеми *fat* у сучасному мовленні, чим пояснюється її відсутність у версії перекладу 2011 року.

Лексико-семантична група «зріст» реалізує значення «високий / низький», представлене лексемами *height* (KJV, ESV, ASV, NIV); *higher* (KJV, ASV); *tall(er)* (KJV, ESV, ASV, NIV); *little of stature* (KJV, ASV) – *small in stature* (ESV) – *short* (NIV). У сучасних версіях перекладу ESV, NIV лексема *higher* (з давн.-англ. *heh* – «високий на зріст») замінюється лексемою *tall(er)* у версіях ESV, NIV, сучасне значення першої звузилося до позначення «висоти об'єкта», а остання використовується лише щодо людей. Отже, читаючи давні версії Біблії, сучасний читач може бути спантеличеним використанням подібних атрибутів, чим пояснюється їхня субституція. Так, в одному з випадків спостерігаємо *...from his shoulders and upward he was higher than any of the people...* (KJV, ASV). – *From his shoulders upward he was taller than any of the people...* (ESV), а в новітній версії відбувається заміна номінативної конструкції зі збереженням значення висловлювання в бік звуження денотата – *he was a head taller than anyone else* (NIV) [1 Kings 9: 2], що демонструє прагнення авторів до стилістичної нейтралізації тексту шляхом максимального спрощення вислову.

Найрепрезентативніша лексико-семантична група «тіло» розкрита більш ніж 60-ма соматизмами, що позначають різні частини тіла людини: *head, face, hair, eye, ear, mouth / lips, hand, leg / foot* тощо, представлені мовними універсальями, значення яких, у більшості випадків, не зазнало жодних змін із часів їхнього використання в Біблії Короля Якова. Соматизми, маючи різні смислові навантаження в текстах Біблії, передусім використовуються у своїх прямих значеннях для опису зовнішності людини: *...his face shone like the sun...* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Matt. 17: 2]. *His head is as the most fine gold...* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Song of Solomon 5: 11]. *Every head is shaved and every beard cut off* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Isaiah 15: 2]. *Esau my brother is a hairy man* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Genesis 27: 11]. *Your hair is like a flock of goats descending from Gilead* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Song of Solomon 6: 5]. *Leah was tender eyed* (KJV, ASV) – *Leah had weak eyes* (ESV, NIV) [Gen. 29: 17]. *... Your eyes are doves...* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Song of Solomon 1: 15]. *His eyes will be darker than wine, his teeth whiter than milk* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Genesis 49: 12]. *... Mine ear hath (has) heard and understood it* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Job 13: 1]. *His mouth is most sweet* (KJV, ASV, ESV) [Job 20: 12]. *His cheeks are like beds of spice His lips are like lilies dripping with myrrh* (KJV, ESV, ASV, NIV) [Song of Solomon 5: 13]. *A hand touched me and set me trembling on my hands and knees* (KJV, ESV,

ASV, NIV) [Daniel 10: 10]. *His legs are pillars of marble...* (KJV, ASV, NIV) – *His legs are alabaster columns...* (ESV) [Song of Songs 5: 15] тощо.

Деякі соматизми, представлені в біблійних текстах, із часом стали замінюватися іншими зі збереженням денотативного компонента, як правило, у бік розширення поняття: *my gray hairs* (KJV, ESV, ASV) – *my gray head* (NIV) – *hoar head* (KJV, ASV). ...*His feet as pillars of fire...* (KJV, ASV) – ...*His legs were like fiery pillars...* (ESV, NIV) [Rev. 10: 1]; проте бувають випадки і звуження поняття: *Keep the doors of thy mouth from her...* (KJV, ASV) – ...*guard the doors of your mouth from her* (ESV)... – ...*guard the words of your lips* (NIV) [Micah 7: 5]. Нами відмічено, що подеколи відбувається повна субституція ключового поняття, наприклад: ...*all that are in the utmost corners...* (KJV) – ...*and all who cut the corners of their hair...* (ESV) – ...*and all that have the corners of their hair cut off...* (ESV) – ...*and all who are in distant places* (NIV) [Jeremiah 25:23]. Розкриваючи особливості зовнішніх характеристик людини певного етносу, у цьому випадку – арабів, автори версії KJV імпліцитно відображають цей факт засобами репрезентації місця проживання людини – *in the utmost corners, in distant places* (у найвіддаленіших регіонах), тоді як автори ESV, ESV імплікують сам народ, експлікуючи специфіку культурних уявлень цього етносу про зовнішність, указуючи, що саме арабів нерідко називали «тими, хто стриг волосся на скронях». У новітній версії NIV підтримується варіант канонічного перекладу KJV, що пояснюється основною метою авторів пізніших версій перекладу змодельювати спрощений образ біблійної людини, зрозуміліший сучасному читачеві, та відсутністю фонових знань сучасних носіїв англійської мови щодо особливостей зачісок арабів багато століть тому.

Необхідно відзначити, що значення деяких соматизмів *head, face, hair, eye, ear, mouth / lips, hand, heart* набуває символічності, корелюючи з поняттями, що відображають емоційний стан людини, її внутрішній світ, розкривають метонімічне найменування людини в Біблії, характеризуючи таким чином духовну сторону її існування, наприклад: *I pray that the eyes of your heart may be enlightened* (NIV) [Ephesians 1: 18]; ... *at the mouth of two witnesses* (KJV, ASV) – ... *on the testimony of two or three witnesses...* (NIV) [Deut. 17: 6]; ...*Thy dream, and the visions of thy head...* (KJV, ESV, ASV) – *Your dream and the visions that passed through your mind* (NIV) [Daniel 2: 28].

Висновок. Отже, особливості вербалізації зовнішнього образу людини в біблійних текстах різних епох перебувають в прямій залежності від бінарної дихотомії ознак «маскуліності – фемініності». Пов'язані з аналізом основні лексико-семантичні групи здебільшого характеризуються стилістичним зниженням або частковою нейтралізацією архаїчного підвищеного стилю тексту, що направлені на спрощення смислового навантаження тексту Святого Писання, зважаючи на зміни в мовній системі та численні екстралінгвальні чинники. Соматизми в текстах Біблії виконують особливу роль при описі зовнішніх характеристик людини, відображаючи як пряме, так і переносне значення, пов'язане із символічним вживанням останніх у сакральних текстах. Наша робота щодо проблеми дослідження специфіки вербалізації образу людини в Біблії не є вичерпною. Перспективним у подальшому може виявитися визначення особливостей репрезентації взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх характеристик людини в сакральних текстах в діахронії.

Джерела та література

1. Библия Священного Писания Ветхого и Нового Завета / [пер. М. Г. Селезнева ; ред. А. Э. Графо]. – М. : Рос. Библийское о-во, 2011. – 925 с.
2. Герасимова Д. А. Внутренний мир человека сквозь призму языковых единиц с лексемой eye [Электронный ресурс] / Д. А. Герасимова // Вестник ИГЛУ. – 2009. – № 1. – С. 93–99. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/vnutrenniy-mir-cheloveka-skvoz-prizmu-yazykovykh-edinit-s-lexemoy-eye>
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов ; [отв. ред. Д. Н. Шмелев]. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
4. Кубрякова Е. С. Парадигмы научного знания в лингвистике и её современный статус / Е. С. Кубрякова // Известия РАН СЛЯ. – 1994. – Т. 56. – № 2.
5. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М. : Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.
6. Мечковская Н. Б. Язык и религия : пособие для студентов гуманитарных вузов / Н. Б. Мечковская. – М. : Агентство «ФАИР», 1998. – 352 с.
7. New Testament. King James Version. – NY. : American Bible Society, 1999. – 1046 p.
8. Douglas Harper. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.etymonline.com>

9. The American Standard Version (Old and New Testaments) [Electronic resource]. – 1901. – Mode of access : [http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV Bible/#booklist-htm](http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV-Bible/#booklist-htm), free
10. The English Standard Version. – NY. : Oxford University Press, 2009. – 1360 p.
11. The Holy Bible. (The Old and New Testaments). – Colorado Springs. : International Bible Society, 2005 – 864 p.

Сабадаш Юлія. Особенности вербалізації зовнішніх характеристик людини в англійськомовних версіях Біблії. В статті розглядаються особенности вербалізації зовнішніх характеристик людини в англійськомовних текстах Біблії. Діахронічний аналіз сакральних текстів розкриває культурно марковану конотацію вербалізацій, що пояснюється змінами в лінгвокультурній середі. Дана загальна семантична оцінка диференціацій одиниць мови, репрезентуючих зовнішні фізичні характеристики людини в біблійських текстах різних епох. Приводиться порівняльний аналіз лексико-семантичних субституцій як лінгвокультурозміслюючих, відображаючих еволюцію представлень про людину в процесі історичного розвитку соціуму. В статті визначені лінгвальні фактори, викликаючі необхідність субституцій в більш пізніх версіях Біблії, серед яких домінує внутрішня еволюція мовних знаків. Демократизація викладу текстів, політична коректність і фемінізм, являючіся екстралінгвальними факторами, також вимагають множини заміни в англійськомовних текстах Священного Писання.

Ключові слова: вербалізація, мовна одиниця, лінгвокультура, лінгвальні фактори, екстралінгвальні фактори, тексти Біблії.

Sabadash Yuliya. Linguistic Means of Appearance Representation in the English Bible Texts. The article attempts to represent the peculiarities of the person's appearance in the English Bible texts. The diachronic analysis of the sacral texts reveals cultural connotation of the language units with respect to linguocultural changes. The article deals with the general semantic analysis of the language differentiations representing human physical appearance in the English Bible texts of various periods. The substitutions of the lexical units are compared and explained through the linguocultural prism. These substitutions reflect the evolution of a person along with the historical development of human society. The author investigates linguistic factors requiring the changes in the later versions of the Bible among which the evolution of the meaning prevails. Democratization and simplification of the textual content, political correctness of the modern society and feminism are the dominating extralinguistic factors which also demand a range of substitutions in the Holy texts.

Key words: instantiation, language unit, linguocultural, linguistic factor, extralinguistic factors, the Bible texts.

Стаття надійшла до редколегії
18.03.2013 р.

УДК 811.111'373.7

Крістіна Савчук

Відображення картини світу у фразеології американського варіанта англійської мови

У статті зроблено спробу сформулювати сучасне уявлення про США та американців крізь призму фразеологічного фонду американського варіанта англійської мови, оскільки саме фразеологізми є носіями соціально-культурного досвіду певної нації. Подано цілісний огляд американського суспільства, історії, економіки, політики, засобів масової інформації та культури за допомогою фразеологічного складу мови як головного носія культури, традицій та історії народу. Досліджуючи такий феномен, як фразеологічна картина світу, що є основним носієм культурного досвіду, традицій і звичаїв певної нації, ми намагаємося розкрити розуміння американського життя, характеру та нації в цілому.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, концептуальна картина світу, фразеологічна картина світу, фразеологічна одиниця (фразеологізм), мова, культура, нація, фразеологічний фонд мови, фразеологізми американського походження.

Постановка наукової проблеми та її значення. Поняття картини світу має досить довгу історію розвитку. Його активно використовують учені не лише в галузі лінгвістики, а майже в усіх

© Савчук К., 2013